24 september 2025

Samenwerking Kempengemeenten

Spreektekst – Vice-voorzitter Samenwerking Kempengemeenten, Mevrouw Hanneke van Dongen-Hermans

Spanningsveld tussen gemeentefonds, regionale investeringslogica en betekenis voor De Kempen als gemeenten én grensregio

Beste commissieleden,

Mijn verhaal begint niet met cijfers of tabellen, maar met Anne. Anne is veertien en woont met haar ouders in een van onze karakteristieke Kempische dorpen. Ze zit in de tweede klas van het vwo. Eigenlijk zou de havo beter bij haar passen, maar dat voelt als falen. Haar ouders werken hard, de hypotheek drukt, en omdat er in hun dorp geen betaalbare woning was, zijn ze verder van hun netwerk gaan wonen.

Als er iets tegenzit, staan ze er alleen voor. Anne ervaart veel druk, haar mentor ziet het, en er is een simpele oplossing denkbaar: muziekles, een plek die haar even afleiding kan bieden. Maar de docent is net vertrokken naar een beter betaalde baan bij internationale gezinnen. De wachtlijst is een jaar. Wat klein had kunnen helpen, wordt groot.

Het verhaal van Anne is ook het verhaal van De Kempen, een verzameling landelijke dorpen binnen een wereldregio. Onze gemeenten zijn klein, gemiddeld 20.000 inwoners. We zijn sterk in samenredzaamheid en gemeenschapszin, maar die staan onder druk. Grote regionale ontwikkelingen vragen meer dan we op dit moment, maar zeker naar de toekomst, kunnen dragen.

Maar dit verhaal staat niet op zichzelf. Het raakt aan het grotere spanningsveld waarin landelijke gemeenten, ook die in De Kempen, zich bevinden: de logica van het Gemeentefonds, de investeringslogica van het Rijk via algemene uitkering maar ook de regiodeals (Elke regio telt), en de enorme ruimtelijk-economische en sociaal-maatschappelijke opgaven waar we nu middenin zitten.

In de Brainportregio groeit de bevolking uitzonderlijk snel. Er komen tienduizenden nieuwkomers bij, van expats tot arbeidsmigranten. Tegelijkertijd vergrijst onze bevolking. De Beethovendeal brengt de broodnodige investeringen in woningen, infrastructuur en kennis, en die steunen wij van harte. Maar het zwaartepunt ligt nu op stenen en asfalt. Voor de mensen zelf, voor de voorzieningen in zorg, onderwijs, welzijn, sport en cultuur, wordt de druk steeds hoger.

Dat merken wij dagelijks in de praktijk. Zorgvragen nemen toe en worden steeds complexer vanuit verschillende doelgroepen maar zeker ook vanuit nieuwkomers. Arbeidsmigranten vinden moeilijk hun weg in ons zorgsysteem en als ze die vinden zijn de hulpvragen complexer. Ook Expatgezinnen hebben andere hulpvragen, en in onze regio is het aantal inwoners met kenmerken in het autismespectrum twee tot vier keer zo hoog dan elders in Nederland. En als grensregio zien we bovendien dat druk op voorzieningen soms verscholen blijft, omdat inwoners bij wachtlijsten sneller uitwijken naar België voor zorg of onderwijs.

Voor onze kleine gemeenten betekent dit dat de kosten in jeugdhulp, schuldhulpverlening en Wmo blijven stijgen, terwijl de middelen achterblijven. En dat is precies het spanningsveld waarin wij werken.

Als samenwerkingsverband op het sociaal domein wordt van ons gevraagd om al vroeg onze begrotingen op te maken. Daarvoor zijn we gedwongen om cijfers van T-2 te gebruiken om voorspellingen te doen over T+2, een gat van vier jaar! Terwijl de veranderingen nu plaatsvinden. Het model van het gemeentefonds en de huidige investeringslogica van het Rijk is bovendien nog steeds gebaseerd op (groot-)stedelijke dynamiek en gemiddelden. Zoals u weet is geen enkel gebied 'gemiddeld'. De snelheid waarmee onze regio groeit en de mate waarin sociaal-maatschappelijke opgaven complexer worden, komt niet meer overeen met de investeringslogica van het Rijk.

En toch vragen wij niet om minder groei of om stil te staan. Wij vragen om een kwaliteitssprong naast de schaalsprong. De komende 15 jaar komen er 13.000 woningen bij in De Kempen, goed voor 30% meer inwoners. Dat kan alleen als we tegelijk investeren in de sociale basis. Want sportverenigingen, scholen, zorgcentra en culturele voorzieningen zijn geen luxe. Ze zijn de kern van onze samenredzaamheid, en daarmee de sleutel om dure zorgkosten te voorkomen en gemeenschappen binnen onze samenleving vitaal te houden.

Onze gemeenteraden moeten elk kwartje twee keer omdraaien. Met de huidige financieringssystematiek staan zij voor onmogelijke keuzes tussen stenen en mensen. Rijksmiddelen voor sociale opgaven lopen ver achter op de ruimtelijk-economische investeringen. Dat kan zo niet langer.

Daarom onze oproep: Zet in op langjarige en duurzame investeringen, zeker voor kleine gemeenten zoals binnen De Kempen. De huidige systematiek van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds sluit onvoldoende aan op de snelheid en zwaarte van de sociaal-maatschappelijke opgaven. Het model, gebouwd op historische verdeelsleutels, is niet langer toereikend om gemeenten en samenwerkingsverbanden in staat te stellen om uitvoering te geven aan rijks- en gemeentelijk beleid.

Anne's verhaal laat zien wat er gebeurt als je niet tijdig investeert. Een kleine kans die gemist wordt, groeit uit tot een groot probleem. Zo is het ook met onze regio. De economische schaalsprong kan alleen houdbaar zijn als er ook sprake is van een duurzame investering in de sociaal-maatschappelijke opgaven.

De kernboodschap is wat ons betreft helder!

- Domeinoverstijgend, ook vanuit het Rijk: Zorg dat de investeringslogica niet ophoudt bij infrastructuur en economie, maar even zwaar én meerjarig inzet op samenleving, samenredzaamheid en preventie, ook in het sociaal domein.
- Erken dat kleine gemeenten in grensregio's met grote regionale opgaven maatwerk en aanvullende steun nodig hebben, ook én misschien wel juist, in een snelgroeiende regio als De Kempen. Vanzelfsprekend blijven we ook in de toekomst graag met u in gesprek hierover.
- Alleen dan plukken we duurzaam de vruchten van de schaalsprong – en blijft De Kempen een regio waar kinderen zoals Anne hun talenten kunnen ontwikkelen, gezinnen hun (betaalbare) plek vinden en gemeenschappen vitaal blijven.
- En alleen dan kunnen we echt zeggen: in Nederland telt iedere regio. En in elke regio telt ieder mens.